

metodi. Ker nasprotniki vedo, da asimilacija more trajati le dotlej, dokler narodna zavest spi, se boje, da bi se te sile probudile in da se jim s tem izmakne edini vir, ki je vzdrževal njihovo moč. Zado- stuje jim izkustvo s Slovenci, ki se uspešno odtegujejo raznarodovanju. Zaradi tega so jih Hrvatje zadeli v živo, ki so se začeli baviti z mislijo na ustanovitev hr- vatske šole. — Hrvatje vedo namreč, da se bujnost slovenskega narodnega gibanja opira v glavnem na šole... Za hrvatsko maso v Trstu se ni skoro nihče brigal. In treba priznati, da je težko najti način, ki bi jo spravil v gibanje. Za narodno delo, za zbujanje narodne zavesti med tržaškimi Hrvati treba, da organizacija nastane v Dalmaciji, ki naj pri- nese svoje delovanje v Trst, in to tem- bolj, ker gre tu za element, ki ga ni zajel iz narodnega prepoveda Klaičevega stila. Poleg nižjih slojev, ki so bogata hrana poitalijančevanja, živi v Trstu tudi veliko kapitenov, nekaj hrvatskih trgovcev, ki pa se ne morejo pohvaliti, da bi znali svojo dečo bolje čuvati pred poitalijančevanjem, nego nižji sloji. Dočim te poslednje opravičuje dejstvo, da so nepoučeni, narodno še vedno nezavedni, ne velja to za intedigentne kroge — ali vsaj ne bi smeli biti taki. In ker so taki, podvoja to njihov greh, a naj- žalostneje je, da na raznarodnega sina pada tudi očetovo imetje. Tako izgublja- mo na krvi in na kapitalu, ki — podpira potem raznarodovalno propagando. Ka- ka bi bila danes naša narodna posest v Trstu, da ni bilo tega raznarodovanja! Kolik je samo palač na najboljših pozici- jah Trsta po krivdi raznarodanih sinov vojni napovedi, in naglašja, da je treba prešlo iz rok v italijansko posest! In ta bolezen enako pustoši med katoliki in pravoslavni. Res, redki so, ki so se ohranili svoji narodnosti.

Slovenci moramo biti ponosni na to, da smo pravočasno začeli s svojim na- rodnim šolstvom in učiteljstvom graditi trdnjavo svoje zavednosti, svojega ob- staja in napredka, sicer bi bili že davno utonili v valovih nasilnega italijanstva. Isto edino izdatno in obrambno sredstvo nujno priporočamo bratom Hrvatom, da ostanejo vsi zavedni sinovi svojega na- roda, pa da jih ne porazi — tuji meč!

Iz omenjenega članka navajam še resnične besede:

Tudi v rodovini dajemo tujemu jezi- ku prostora in časa, da se gnezdi in da nam pred očmi ruje mili naš jezik iz srca otroškega. Poleg slabe narodne vzgoje naših žen nam tudi sinovi niso mogli biti v najboljšem slučaju drugačni nego indi- ferentni. Na očeta pritiska sila opravil, ki ga odtežajo krgov svojcev, a mati, ki je nepretržno pri otrocih, ki je prvi njih vo- ditelj v svetu, odgojena v rodovini, kjer je prišel tuj jezik do veljave, ne more niti ne zna, da bi zarana vcepjala deci narodno kulturo. V rodovini ne čuje dete o važnosti svojega jezika, ne vidi vidnih znakov svoje narodnosti. Dokler je v zi- beli, mu ne pevajo sladkih naših uspa- vank; ko dorašča, ga ne hranijo z naro- dnimi popevankami, da bi mu vtisnili vsaj to neizbrisno sled, da ne bi pozneje pozab- il na narodnost, iz katere je izšel. Sploh se naši pesmi ne posveča tista pažnja in se ji v narodni vzgoji ne daje tisto mesto, ki ji pripada po nje važnosti. Tudi naša pevka družstva posegajo po umetnih skladbah, namesto da bi širila med naro- dom narodno pesem in bi s tem najuspeš- nejše zatirala tiste reške in tržaške šan- tanske, često tudi nemoralne pesmi, s ka- katerimi izpolnjujejo sliko — kakor da so

lahkoto in naivnostjo, kakršno vidimo na podobi ob notranji naslovni strani, bi mogli reči, da je tudi ta del spočela tista skrb, ki se sicer odraža od knjige, in ki bi jo knjiga po svoji vsebini in tendenci tudi zaslužila.* E. G. ang. l.

* Knjigi je pripisal prof. Ivan Grafenauer „Lite- rarne opazke“, ki v kratkih besedah omenjajo živ- ljenjske podatke in literarno delovanje pesnikov, katerih pesmi je prevedel Andrejka. Nekaj opazk ve- lja tudi slovenskim narodnim pesmim iz zbirke dr. Strekija, končno pa so pohvalno omenjene „Sloven- ske vojaške narodne pesmi“ našega tovariša Marolta. Le škoda da ni gospod profesor povedal, da je Ma- rolt učitelj, kakor je to sam zapisal na svoji zbirki. Ali poleg dež. šol. nadzornika, profesorja, odvetnika, dukovnika, stotnika itd. ni mesta skromnemu sloven- skemu učitelju? Pis.

**Naročajte in širite
naš list!**

naša primorska mesta faktično italijan- ska. Če na ulici vlada tuj duh, če se z narodno šolo ne odbija njega škodljivega vpliva, če dete tudi v rodovini ne dobi- va narodne hrane: jeli potem kako čudo, da nam prva generacija že množi na- sprotno vrsto proti lastni krvi? In ni zgolj slučaj, da so voditelji na- sprotnikov često renegati na- šega imena! V tem je najočitnejši do- kaz energije in mladosti našega plemena, ki iz vasi prodira v mesta, ko je italijan- sko plemo izmzgano in izčrpano po mestnih slasteh in udobnostih ter že dav- no obsojeno v smrt. In ne bi ga bilo več, da mu niso sinovi našega naroda pomlajali krvi!

Ker je zgovorjena odkrita in pa- metna beseda, je pričakovati, da pridejo tudi dejanja. Kajipot jim bodi resnica: Le v narodni kulturi je moč in bodočnost!

Književnost.

Popotnik objavlja v 4. letošnji števil- ki to-le vsebino: 1. I. Gradnik: Potopna ljudska vzgoja. 2. Fr. Kranjc: Iztrgani listi o novodobni šoli. (Konec.) 3. Pavel Flerè: O bodoči vzgoji. (Dalje.) 4. Iz šol- skega dela: Na goro Oljko (Pav. Flerè). 5. Dr. Ivan Lah: Pater Hipolit in njegov »Orbis pictus«. (Dalje.) 6. Fran Vajda: Statistika srednjih šol na Slovenskem in v Istri v letu 1913/14. 7. Slovstvo: Ocene. Časopisni vpogled. 8. Razgled: Kultura. — Šolstvo. — To in ono.

»Reja domačih zajcev«. Tak je na- slov knjižici, ki jo je sestavil stotnik-av- ditör dr. Stefan Voszka in ki je iz- šla v založništvu Katoliške tiskarne v Ljubljani. — V uvodu opisuje knjižica zav- od za rejo domačih zajcev, ki ga je u- stanovilo v Ljubljani c. in kr. armadno poveljstvo; potem pa plodnost zajcev, razna plemena, važnost zajčjega mesa v nadomestilo za drugo meso — kot »ljud- ske hrane« v pravem pomenu besede. Potem daje knjižica navodila, kako treba prirežati hleve in kletke, kako in s čim treba domače zajce krmiti, kako plemeniti in negovati, kako pariti. Dalje opisuje bo- lezni in škodljivce teh živali, kako se jih kolje in pripravlja, kako se porablja koža. Na koncu prinaša »Kajipot za začjarno c. in kr. 5. armadnega poveljstva«. Knji- žica je opremljena z mnogimi lepimi ilu- stracijami ter je izšla s posebnim odo- brenjem c. in kr. armadnega poveljstva. Čisti dohodek je namenjen invalidom so- ške fronte. Cena 80 vinarjev. Ker je knji- žici namen, da kolikor toliko ublaži teža- ve aprovizacije z mesom, je vredna vse- ga priporočila in uvaževanja. Naj gre med najširše ljudske plasti!

Maroltove »Slovenske vojaške na- rodne pesmi«. »Národní Listy« jako las- kavó govore v večernem izdanju z dne 13. t. m. o imenovani zbirki našega to- variša Marolta. S tem je tudi češka jav- nost opozorjena na to zaslužno in uspelo delo slovenskega učitelja. Nas more to samo veseliti. Kmalu bo zunanji svet bolj cenil naše delo, nego ga pa cenijo doma!

Srednješolske vesti.

Iz srednješolske službe. Suplentje na c. kr. prvi državni gimnaziji v Ljubljani Ivan Dolenc, Fran Gnezda, Rudolf Grošelj in Fr. Kobal so imenovani za provizorične gimnazijske učitelje. — Za profesorja na realki v Idriji je imenovan dr. Fr. Čadež, doslej suplent na istem zavodu.

Prof. dr. Karel Capuder iz Kranja, nadporočnik c. kr. 5. dež. bram. polka ni v ruskem ujetništvu, kakor smo poročali zadnjič, ampak leži lahko ranjen v neki nemški bol- nišnici. Ujetništva se je rešil s svojo hladno- krvnostjo in pogumom. Lahko ranjen je obležal na bojišču med ranjenci in mrtvimi, oblit s krvjo. Ko so prihrumeli Rusi se je delal mrtvega. Pobrli so mu denar, uro in poročni prstan ter ga pustili, misleč, da je mrtev. Ponoči je vstal, ogrnil ruski plašč ter prišel skozi ruske straže med Nemce

Kranjske vesti.

—r— Ustanova za vpokojene kranj- ske učitelje. Z začetkom koledarskega le- ta 1917 se podeli od umrlega c. kr. svet- nika deželne vlade Ivana Mahkote na- pravljena ustanova za ubožne vpokojene ljudskošolske učitelje na Kranjskem v letnem znesku 150 K. — Pravico do te ustanove imajo ljudskošolski učitelji na Kranjskem, ki so morali zaradi bolezni ostaviti službo, preden so dosegli 10 služ- benih let; potem taki, ki so bili zaradi bolezni vpokojeni pred dokončano 40 let- no službeno dobo; končno taki vpokojeni učitelji sploh, ki so zaradi bolezni ali iz

drugih vzrokov brez lastne krivde v ve- liki bedi. — Pravico podeljevanja ima c. kr. deželni šolski svet za Kranjsko. — Primerno opremljene prošnje je vlagati najpozneje do 1. oktobra 1916 na c. kr. deželni vladi v Ljubljani.

—r— Z Breznice nam pišejo: V ne- krologu pokojne tovarišice Minke Vilma- nove v »Učiteljskem Tovarišu« z dne 8. septembra 1916. je pogrešena trditev, da ni našla milosti za definitivno nastavljenje na šoli na Breznici, in da jo je to bolelo in posejšilo razvoj njene bolezni. Zakaj, kakor trdi znani nekrologist že sam v svojem opisu, je pokojna tovarišica ma- turirala leta 1909, a na šoli na Breznici ni že od 19. februarja 1909. praznega uč- nega mesta za definitivno nastavljenje (zadnji je dekret c. kr. dež. šol. sveta z dne 19. februarja 1909, št. 60), zato se po- kojnica kot razumna in res prava tovari- šica ni mogla pogotovati. — Toliko jav- nosti zaradi ljube resnice.

—r— V proslavo 86. cesarjevega roj- stnega dne je priredila deška in dekliška ljudska šola v Kranju v Ljudskem domu javno šolsko slavnost dne 17. in 20. av- gusta, obakrat z istim vzporedom. Slav- nost se je pričela s slikovito živo sliko, ob kateri so se klanjali učenci in učenke Njegovemu Veličanstvu. Zanosno je za- zvenel ob tej sliki mladostni spev »Živi svetli cesar naš!« Temu je sledil E. Ada- mičev »Venček hrvatskih narodnih pes- mi«. Sedem kratkih, a lepih in karakte- rističnih hrvatskih popevk je nanizanih v njem. Pesmi v venčku, spremljanje s kla- virjem in harmonijem, so ugajale tako, da so se morale ob drugi prereditvi po- noviti. Solospeva, dvospev ter enoglasni in dvoglasni zbori učinkujejo zaradi so- razmerne sestave. H koncu se je izvajal Josip Petzov »Habsburški rod«. To je melodiozna slavnostna spevoigra z de- klamacijami, solospevi, dvospevi ter z enoglasnimi in dvoglasnimi zbori, sestav- ljena s spremljevanjem klavirja in har- monija. Sestoji iz 7 delov: Rudolf Habs- burški, Oton Veseli, Maksimilijan, Mari- ja Terezija, Jožef II., Franc I. in Franc Jožef I. Za vsakega vladarja je priko- jena njegovemu življenju primerna dekla- macija in pesem. Zgodovinske podatke so prav nazorno pojasnjevale po ena, dve do šest skioptičnih slik. Učenke in učenci so bili v prednašanju pesmi dobre in si- gurne deklamatorice in deklamatorji, za katerimi niso zaostajali mladi pevci in pevke, ki jih je bilo 45. Fino in z občut- kom je spremljala na klavirju pevске točke gospica Irma Mayrjeva, na harmo- niju pa z isto spretnostjo igral tovariš Karel Mahkota, c. kr. učitelj iz Trsta. Pri skioptikonu je bil tovariš nadučitelj Fran Ivanc, pevске točke je naštudiral in vodil — kakor doslej vedno pri enakih prired- itvah — tovariš učitelj Vilibald Rus, drugemu domačemu učeljstvu pa je bil porazdeljen ves ostali posel. Obe šolski slavnosti so posetili gospodje častniki iz Kranja in okolice, zastopniki raznih ura- dov in meščani v mnogobrojnem številu. Čisti dohodek, ki je znašal 293 kron, se je oddal v vojne dobrodelne namene.

—r— Šestinosedesetletnico cesar- jevega rojstnega dne je slovesno prazno- vala šolska mladina v Cerkljah na Go- renjskem dne 13. in 15. avgusta. Največja šolska soba, kjer se je slavnost vršila, je bila okrašena z zelenjem in z raznimi grbi. Najprej se je uprizorila Ang. Zden- čanova igra »Cesarjeva podoba«. Gladko, ljubko in neustrašeno je tekla govorica tem cerkljanskim malim igralcem. Iz zna- ne E. Adamičeve spevoigre »Slava cesarju Francu Jožefu I.« se je pel samo I. del, ki pa je bil slavnosti primerno iz- premenjen. Dečki, opravljeni v vojaški uniformi, so zapeli dovršeno 8 enoglasnih in dvoglasnih vojaških narodnih pesmi. Vmes pa so se vrstile dobro naštudirane deklamacije, prednašane toplo in s pou- darkom. Pesmi je spremljal na klavir to- variš nadučitelj Josip Lapajne, on je vo- dil vso prireditev in je imel ob pričetku slavnosti tudi globoko zamišljen slav- nostni govor. Šolska soba je bila obakrat natlačeno polna domačega ljudstva; prvo prireditev pa je počastilo s svojo nav- zočnostjo tudi mnogo gospode iz Kranja ter nekaj gospodov častnikov in vojakov, na čelu jim gospod podpolkovnik Mila- vec. Čisti dobiček v znesku 207 kron je prejel zaklad za vdove in sirote padlih junakov.

—r— Osebna vest. Naučni minister je imenoval šolskega ravnatelja v Spod- nji Šiški Franca Lavtizarja za okrajnega šolskega nadzornika za slovenske ljudske šole v mestnem šolskem okraju Ljubljana za ostalo funkcijsko dobo.

—r— Iz ljudskošolske službe. Na Do- bravi pri Kropi je imenovana za suplen- tinjo bivša suplentinja v Dražgošah Va-

lentina Tepinova, ker je odrinil v vo- jaško službo učitelj Peter Jocič. — Začas- na učiteljica na štirirazrednici v Litiji je postala učiteljska kandidatinja Emilija Wurzbach pl. Tannenberg. — Vpokojen je s koncem avgusta nadučitelj Franc Za- man v Hrenovicah.

—r— C. in kr. okrožni šolski nadzor- nik v Užicah v Srbiji, poročnik Drago Hude, nadučitelj v Starem trgu pri Ko- čevju, je postavljen od vojaške uprave za mestnega komisarja istotam.

—r— Za poročnika je imenovan to- variš Alojzij Luščin, učitelj-voditelj na Božjakovem v Beli Krajini.

—r— Vse šole na Kranjskem, ljud- ske, meščanske in srednje, so po večini začele sredi tega meseca z rednim pou- kom. Na ljudskih šolah poučujejo veči- noma učiteljice, ker so morali učitelji pod orožje. — Ponavljalne šole se začno 16. oktobra.

Štajerske vesti.

—s— Italijanske šole v Gradcu. Za- poslovalni tečaj za italijanske srednje- šolske begunske dijake v Gradcu se otvo- rijo 1. oktobra. — Italijansko ljudsko in meščansko šolo so otvorili 16. t. m.

—s— Društvo »Selbsthilfe der Leh- rerschaft Steiermarks«. Kakor druga le- ta so pregledniki računov: Rudolf Wern- bacher, Edvard Grill in Emanuel Sturm tudi v tem letu, in sicer dne 21. avgusta, v hiši društvenega predsednika in blagaj- nika, tovariša Ivana Slane, pregledali društvene račune za dobo od 1. septem- bra 1915 do 19. avgusta 1916. Po triur- nem temeljitim pregledovanju obsežnih računov so se pregledniki prepričali, da so predloženi računi v vseh svojih delih popolnoma pravilni in da izkazano društ- veno imetje tudi točno obstoja. Ker bo najbrže člani in nečlane zanimalo, naj iz tega računa najvažnejše navedemo. V zgoraj označeni dobi so znašali dohodki 23.994 K 50 vin., od teh na posmrtnih do- nosih 17.411 K. Izdatki so znašali 23.391 K 12 vin., od teh na posmrtnih izplačilih 21.700 K. Iz tega izhajajo blagajniški pre- bitek po 603 K 38 vin. K temu blagajniški ostanek od 31. avgusta 1915 po 69.290 K 81 vin., torej izkazuje društvo imetja po 69.894 K 19 vin. To imetje obstoji iz vlo- ge pri hranilnici v Rotenmanu po 21.513 K 96 vin., iz vloge pri poštni hranilnici po 289 K 11 vin., iz 1 državne zadolžnice po 200 K, iz gotovine po 782 K 03 vin. in iz rentnih izkazne 1., 2. in 3. vojnega poso- jila v skupni vrednosti 47.109 K 09 vin. — Od svojega obstanka se je društvo iz- kazalo v premnogih slučajih kot velika dobrota za preostale svoje umrlih čla- nov, kar dokazujejo premnoge pismene in objavljene zahvale. Doslej je društvo na 145 rodovih izplačalo posmrtnih doneskov v skupni vsoti 196.581 K. — Pregledniki ra- čunov imajo najprijetnejšo dolžnost, da izrekajo blagajniku J. Slani za njegovo trudapolno in skrajno točno računovod- stvo ter tajniku J. Eichmeyerju za nje- govo sodelovanje pri njem najlepšo in naj- toplejšo zahvalo!

Goriške vesti.

MATKU KANTETU

ob 60 letnici njegovega rojstva 19. sep- tembra 1916.

Prijatelj dragi, glej:
slaviš svoj jubilej...
Trenutek krasen in svečan!...
Dal srečo Ti je Bog,
čestilcev velik krog
spominja Tebe se ta dan!...
A tega vreden si,
Ti mož ugleden si,
plamteč, značajen narodnjak!
Skrbnó za mladi rod
Ti vselej in povsod
vršil svoj posel si težak!
Zato nebroj voščil
in srčnih pozdravil
dobivaš danes, Máte Ti;
naj Bog i zanaprej
do žilja skrajnih mej
naklanja dneve zlate Ti!...
Janko Leban.

—g— Iz Komna nam poročajo, da je pričel v komenskem okraju šolski pouk v redu 1. t. m., izvzemši seveda občine tik fronte: Brestovica, Sela, Kostanjevica, Temnica, Vojsčica, Mavhinje, Sesljan, Nabrežina, Lipa in Škrbina. V Komnu je pričel pouk samo v eni šolski sobi, v ka- teri poučuje šolski vodja zjutraj višjo sku- pino, popoldne pa učiteljica nižjo skupi- no. Ostale učne osebe so ali pri vojakih ali pa nastavljene v drugih občinah, kjer ni učiteljev. Drugodi v Komenski občini

ni šol. V Tomaževici na Volčjemgradu in v Svetem se pripravljajo sode za šolo. Razumemo, da je tak pouk, kakor v Komnu, pomanjkljiv, ali boljše je nekaj, kakor pa nič.

—g— **Otroci goriških beguncev v ljubljanskih ljudskih šolah.** V šolskem letu 1915/16 so obiskovali ljubljanske ljudske šole 404 otroci goriških beguncev, in sicer: I. deško 43 dečkov, II. deško 18 dečkov, III. deško 12 dečkov, IV. deško 10 dečkov, šišensko deško 11 dečkov, šišensko dekliško 17 deklic, šentjakobsko slov. osemrazrednico 33 deklic, lichtenturnsko slov. osemrazrednico 29 deklic, marijaniško 2 dečka, mestno nemško deško 50 dečkov, mestno nemško dekliško 89 deklic, sulferajnsko deško 39 dečkov, zas. nemško dekliško osemrazrednico 40 deklic in zasebno nemško šišensko 6 dečkov in 5 deklic, skupaj 191 dečkov in 213 deklic. — Tudi sicer je bilo po kranjskih ljudskih šolah več otrok goriških beguncev.

—g— **V Nabrežini** zopet začno s poukom v ljudski šoli.

—g— **Uspesobilenostni izpiti za primorske učitelje meseca novembra t. l. v Ljubljani.** Ker je nameravan predlog, naj bi se dovolili v prihodnjem novembru — kakor meseca maja 1916 — za primorske učitelje usposobilenostni izpiti s slovenskim in nemškim učnim jezikom pred posebno komisijo v Ljubljani, se vabijo primorski učiteljski kandidati in kandidatice, ki bi hoteli biti pripuščeni k omenjenim izpitom, naj vložijo čim prej pravilno opremljene na c. kr. okrajni šolski svet naslovljene prošnje predpisanim potom (po svojem šolskem vodstvu) ravnateljstvu c. kr. izpraševalne komisije za ljudske in meščanske šole v Gorici, sedaj v Ljubljani, Dunajska cesta 38/II.

—g— **V Devinu** je »Lega nazionale« popolnoma posuta.

—g— **Goriški deželni odbor** bo izdal mesečnik, ki bo v njem opisano delovanje odborovo.

—g— **Razpisuje se natečaj za študentske stipendije** 600 K ustanove Nj. Prevzv. deželnega glavarja grofa Franca Coroninija-Cronberga, ustanovljene v spomin na 40-letnico vladanja Njegovega Veličanstva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. Pravico do tega študentskega natečaja imajo ubožni dijaki, ki so pristojni v kako občini poknežene grofije Goriško-Gradišanske in ki z dobrim uspehom pohajajo avstrijsko visoko šolo (vseučilišče, tehniko ali zemljedeljsko visoko šolo). Prosilci naj predložijo svoje pravilno opremljene prošnje goriškemu deželnemu odboru (sedaj na Dunaju I., Parlament) do 1. novembra 1916.

—g— **V Črnicah** se je otvorila s 1. septembrom ljudska šola. Poučujeta dve učiteljici. Črniče so od Gorice oddaljene 10 km. Črniče so ob poti oz Gorice v Ajdovščino skozi Rožno dolino mimo Ajševce in Sempasa. Skozi Rožno dolino teče nova bojna črta, torej je šola v Črnicah pravi bližnji novi fronti. Občina Črniče, to je Črniče, Batuje in Selo, šteje okoli 1500 prebivalcev. Dobra kmetiška občina. Oba nadučitelja, Baša iz Črnič in Merljak iz Batuj, sta pri vojakih.

—g— **Slovensko begunsko sirotišče na Dunaju** se nahaja v I. kraju, Vollaufgasse. Neka Poljakinja gospodinja v sirotišču, neka Nemka je za prefektinjo, tolmači in posreduje med otroki in njima neka mlada Slovenka. Za konvikte se išče izkušena slovenska učiteljica. Prijavitelj se je goriškemu ordinariatu v Zatični na Dolenskem. — Za italijanske konvikte je poskrbljeno v vsakem oziru bolj praktično.

Tržaške vesti.

—t— **Hvala vrljemu učitelju.** Neki oče piše »Eдинosti« iz Katinare: Zadnje dni smo zvedeli, da je naš dosedanji šolski voditelj Ciril Valentič imenovan za voditelja škedenjske šole. Naj mi bo dovoljeno, da mu tem potom v imenu staršev šolskih otrok iskreno čestitam! Z druge strani pa obžalujemo njegov odhod, ker dobro vemo, kaj je z njim izgubila katinarska šola. Deloval je tu 7 let kot vzoren voditelj. Za vse, kar je storil naši mladini, bodi mu izrečena prav presrečna zahvala!

—t— **Slovenski otroški vrtec na Vrdeci,** ki ga je doslej vzdrževala Družba sv. Cirila in Metoda, je z dnem 16. t. m. prevzel mestni magistrat v svojo oskrbo. — V privatni lasti je bil ta vrtec 19 let; dobri volji šolskih oblasti ter trudu in prizadevanju prijateljev slovenske mladine se je sedaj posrečilo, da je ta otroški vrtec sprejet med mestne otroške vrtce. Za sedaj sta mu določeni dve šolski sobi, a poleg tega dobivajo otroci v šoli vse enake predpasnike in kosilce, kakor je to

navada v vseh mestnih (italijanskih) otroških vrtcih. Učni jezik ostane seveda tudi nadalje slovenski. — Zato upamo, da bodo starši tudi odslej izročevali svojo nežno mladino v roke, ki so znegovale eno celo svetoivansko generacijo, in to tembolj, ker je bil ta vrtec že z dnem 6. julija 1898 z odlokom št. 37403/VI.98. priznan kot vzorno urejen. V teku teh 19 let se je izvežbalo v vrtec 12 vrtnaric, ki so vse napravile v Gorici ali v Ljubljani izpit z dobrim uspehom. — Mi želimo iskreno, naj to zavetišče slovenske mladine tudi nadalje procvita in rodi mnogo dobrega sadu!

—t— **Imenovanje.** Tovariš Slavoj Dimnik, podučitelj na c. kr. pripravnički za srednje šole v Trstu, je imenovan s pravicami in dolžnostmi vadniških učiteljev za voditelja in učitelja X. čin. razreda na c. kr. pripravnički na Proseku ter hkrati dodeljen c. kr. pripravnički za srednje šole v Trstu. Na njegovo mesto je pa imenovan za podučitelja dosedanji suplent tov. Hinko Medič.

—t— **Uspes vojaškega dneva v Trstu.** Čisti dobiček vojaškega dneva v Trstu 18. avgusta znaša 43.550 K 36 v.

—t— **Vprašanje hrvatske šole v Trstu.** S tem vprašanjem se je bavil te dni zagrebški »Obzor«. Omenja, da se je v ta namen ustanovilo »Hrvatsko šolsko društvo«, ki je nabralo že okoli 40.000 kron, ki so se porabile kot zadatje za nakup hiše, vredne 24.000 K. Ker pa je v tem izbruhnila vojna, in ni moglo društvo plačati vse kupne cene, se je sklenil z lastnikom dogovor, po katerem izgubi društvo hišo in onih 40.000 K, ako v 2 mesecih po končani vojni ne plača vse kupnine. Zagrebški list se nadeja, da je odbor ukrenil potrebno, da prepreči to izgubo; meni pa, da bi bilo morda bolje, da se je vse prepustilo Družbi sv. Cirila in Metoda za Istro, kakor je ta tudi sama želela in bi bili nje uspehi ovencani z otvoritvijo hrvatske šole v Trstu. Mnogo bi mogli pripomoči tudi številni denarni zavodi. Seveda bi trebalo organizacije, ki bi napravila proračun za te šole in porazdelila stroške.

—t— **Razpis študentske stipendije.** Cesarski komisar razglasi: Za šolsko leto 1916/17 se podelje sledeče študentske stipendije iz ustanove »Marco Levi« mladeničem pohvalnim in občežnato ubožnim, pristojnim in stanujočim v Trstu: I. kron 600 (šeststo) vsaka: 1. dve za dijake pravne fakultete; 2. dve za dijake filozofske fakultete; 3. dve za dijake višje tehnične šole in 4. dve za dijake umetniške akademije ali kaknega glasbenega konservatorija. Ena študentska stipendija teh štirih kategorij je določena za mladeniča židovske vere in ena za mladeniča, ki ni židovske vere; 5. ena za dijaka zdravilstva židovske vere, II. kron 400 (štiristo) vsaka: 1. dve za dijaka c. kr. trgovsko-navtične akademije (trgovski oddelek); 2. dve za dijake c. kr. trgovsko-navtične akademije (navtični oddelek). Tudi ta študentske stipendije teh dveh kategorij je ena določena za mladeniča židovske vere in ena za mladeniča, ki ni židovske vere. 3. ena za dijaka, ki ni židovske vere in obiskuje srednjo šolo (gimnazijo ali realko). Nepodeljene študentske stipendije zaradi pomanjkanja sposobnih prosilcev ene ali druge kategorije gori imenovanih študij se podelje kakor »izredne študentske stipendije« dijakom drugih strok, eventualno tudi učencem srednjih šol, v tem slučaju pa v znesku po kron 400.—. Prosilci naj vložijo prošnje na vložnem uradu mestnega magistrata do 30. t. m., opremljene z rojstnim listom, potrdilom družinskih ekonomičnih razmer in z dvema zadnjima semestralnima izpričevaloma.

Istrske vesti.

—i— **Dr. Laginja med evakuiranci.** Kakor javljajo puljskemu »Hrv. Listu« iz Steinklamna, je dr. Laginja dne 29. avgusta obiskal tamkaj nahajajoče se istrske evakuirance, da se osebno prepriča o njihovem stanju. Nadejati se je, da ta obisk prinese dobrega sadu za evakuirance.

—i— **Hrvatje in Slovenci na Reki** nimajo zaradi tam vladajočih razmer nobene šole. Sušak je priskočil Reki na pomoč, zgradil obsežno šolsko poslopje in namestil večje število učiteljskega osebja, dalje se vzdržuje »Sklonišče« in društvo »Ljudevit Gaj« podpira otroke iz Reke, da jim olajša obisk sušaških hrvatskih šol. Narodna dolžnost slovanskih Rečanov je, da vpišejo svoje otroke v hrvatske šole in ne v laške ali madžarske raznarodovalnice!

—i— **Tovariš Lazar Anton,** svoj čas učitelj na ljudski šoli v Koštoboni (p. Pomjan, Istra), se vabi (v syrhu dopisiljavne

neklih listin), da naznani sedanjemu svojemu ravnateljstvu c. kr. moškega učiteljskega goriškega, sedaj v Ljubljani, Dunajska cesta 38/II.

—i— **Vojno zavarovanje za občino Materija** je prevzel tovariš nadučitelj Šiškovč iz Herpelj. Uraduje v Herpeljah v šoli od 4. septembra naprej vsak dan do konca šolskih počitnic od osmih zjutraj do ene popoldne. Potrebno je, da se zavaruje vsak vojak na bojišču, delavec in ujetnik.

iz Dalmacije.

—d— **Umrl** je v Splitu častni kanonik in vpkopniški šolski svetnik msrg. Jakob Pivčević.

—d— **Cirilice se ne bodo več učili v Dalmaciji.** C. kr. dalmatinski deželni šolski svet javlja: Po odredbi c. kr. naučnega ministrstva odpade pouk cirilice s početkom šolskega leta 1916/17 na vseh ljudskih, meščanskih in srednjih šolah.

Splošni vestnik.

Podružabljenje rodovine. O vseh socialnih vprašanjih mora biti tudi slovensko učiteljstvo kot najinteligentnejši in vzgojni faktor med slovenskim narodom dobro poučeno, da more v vseh slučajih prav svetovati ljudstvu in mu dajati pojasnila v vsakem primeru. Zato ne bo odveč, ako izpregovorimo po »Delavcu« besedo o podružabljenju rodovine! — Z razvojem družbe se razvija in izpreminja tudi oblika rodovine. Jako bogata zgodovina o razvoju rodovinskega življenja nam opisuje izpremembe, ki jih je tekom razvoja preživela rodovina od pradavnih časov pa do danes, ko se spriče sedanjih svetovnih dogodkov vrši pravcati prvirat v rodovinskem življenju. — Prvotna rodovina ni imela naloge kot življenska skupnost, skrbeti za porod otrok, za naraščaj, morala je marveč tudi delati skupno za rodovino; posamezni člani rodovine so odpravljali odkazana dela za prehrano rodovine in za izboljšanje posesti. Ko je nastopila nova doba, doba stroja, je ta jela posamezne člane rodovine boljbolj odtezati skupnemu domačemu delu, tako da je rodovina postala le nekaka gostaška skupnost, ki v svojem stanovanju zauživa to, kar se nje posamezni člani daleč od svojega doma prislužijo. V tistem trenutku, ko je hitrejše obdelovanje in izdelovanje blaga zahtevalo, da se posamezne vrste delavstva, ki je prej izvrševalo svoje delo na domu, morale opravljati delo v skupni delavnici ali tvornici, je moral mož, za njim kmalu tudi žena zapustiti dom iskat si zaslužka v tvornico. Od srednjega veka do danes si je razvoj industrije boljbolj uglašal pot, z izumitvijo stroja pa se je proces še pospešil, in spoznanje, da ne kaže prepovedati ženi dela izven doma, se je že popolnoma utrdilo. Razentega pa so vojni dogodki omenjeni razvoj tako silno pospešili, da ga običajne razmere v doglednem času ne bile dovršile. Imamo namreč že takorekoč dejstvo pred seboj: oblika rodovinskega življenja je že povsem drugačna, nego je bila komaj pred dvema letoma. — Stotisoče žen je že stopilo na delovni prostor moža, stotisoče žen, mater mora doma nadomeščati otrokom očeta, morale so na delo v tvornico, v delavnice, opravljajo kmetiška dela; njih materinske naloge niso več tiste, ki so bile poprej. Postale so matere v drugačni obliki, matere, ki ne dele s svojimi otroki koščka kruha, morajo marveč ta košček kruha sedaj, ko ni moža, tudi zaslužiti, da njih mali ne stradajo. Problem, kako naj bi se materinstvo in žensko delo dalo združiti, ni več problem učenjakov, temveč je problem trdega življenja, krutega dejstva. Le malo mater se mora ostati pri svojih otrocih, ogromna večina pa mora rano na delo in vidi zopet svoje male šele pozno zvečer. Vse to pa ni le začasna posledica vojne, marveč je dejstvo, ki mu je odmerjena dolga doba, dejstvo, ki ga treba javno priznati, ker bi sicer naše družabne oblike novim življenskim pogojem ne mogle zadoščati. — Država, dežele in občine so že na delu, da se prilagode novim razmeram. Organizacija otroških domov bo podlaga za sirotinsko oskrbo. Ne mislijo več na sirotiščnice, kamor so otroke zaprli, temveč le na otroške domove, kjer bo družina po delu sprejela zopet svoje otroke. V teh domovih tudi ne bo govora o kako miloščinah: mati bo prispevala sama primeren znesek, in tako se bo upoštevalo nje željo, kadar pojde za blagor nje otroka. Občine prirejajo ljudske kuhinje, kjer naj dobi delovna družina snažno in tečno hrano za primeren zne-

sek, ker ji čas ali pa zaslužek ne dopušča, da se oskrbuje s hrano doma. Treba ne bo nič več velikega števila malih loncev na ognjiščih pri posameznih rodovinah, temveč veliki občinski kotli bodo delili posameznikom primerno hrano. — Rodovina preneha s tem biti nekaka kuhinjska skupnost, morda bo še skupaj sedela pri mizi; treba pa ne bo več posamezne skrbiti za hrano za posamezne rodovinske člane, vse to bo družabno delo, veleobrat in ne več domače delo v doseadanem zmislu. Zato pa bodo ljudje ineli več počitka in več časa bodo posvečali svojim otrokom, ko se vrnejo od dela, ker jim tega domačega dela ne bo treba opravljati. Tako podružabljenje ne bo razdrlo rodovine, marveč jo bo še poživilo in izboljšalo. — Skoro vsak dan vzame družba ženi kako domače delo, in vsak dan morajo prevzemati žene zunaj doma najrazličnejše opravke. Prav zato treba, da dobe te žene tudi zunaj hiše primeren vpliv. Saj gre za presrbo in vzgojo njih otrok, in tega ne morejo matere prepustiti brezbrizno kakršnim že oblastem ali ustanovam. Kjer gre za otroke, tam naj se sliši in poslušati tudi materin glas. Prej tega materam ni bilo treba, čutile so se v varstvu moža dovolj ščitene. Sedaj pa ni moža, ni zaščite, in milijoni žen mroajo sedaj samostojno skrbeti za rodovinsko presrbo, čemer se bodo tudi privadile s težkim trudom in z obilnimi solzami. — Nova družina potrebuje novo mater. Minulost se ne vrne več, in obsojeni smo, da živimo za sedanost in bodočnost. Beseda materina zunaj njene ozkega hišnega delokroga bo koristila več kakor pa domače delo. Delavčeva žena si mora priboriti vse pravice javnega življenja. To so preizkušnje, ki jih je vojna naprtila delavskim ženam, in čim prej bo žena vse to dobro razumela, tem prej si bo pridobila primeren vpliv na življenske oblike sedanje družbe. —

Razgled.

— **Hrvatska himna v Srbiji.** »Hrvatski Dnevnik« primaša: Neki Hrvat poroča iz Beograda, da so prej učili v Srbiji v tretjem in četrtem razredu peti hrvatsko himno. To je bilo predpisano v učnem načrtu, ato ni čudno, da pojejo sedaj v Srbiji otroci hrvatsko himno.

— **Rumunski študentje.** Kor. urad poroča: Dne 5. p. m. in naslednji dan je zboroval izredni kongres študentov, da se v zvezi z inteligenco izjavi o narodnem vprašanju. Udeležba je bila jako pičila. Pri zaključnih pouličnih demonstracijah je bilo med več sto udeležniki največ znanih priganjačev fuzionističnih strank.

— **Gimnazijska izkušnja pred vojaškim sodiščem.** Z Dunaja poročajo: Ruski voj. ujetnik B. Dovošev, ki zna popolnoma nemško, je posloval v svojem ujet. oddelku kot tolmač; užival je jako veliko ugodnosti. Nasproti straži je nastopal kot predstojnik; izrazil se je nekoč tako, da se je moral zagovarjati zaradi razžaljenja Veličanstva pred divizijskim sodiščem. V razpravi je obtoženec odločno zanikal, da bi bil rekel, za kar je bil obtožen. Skliceval se je na svoje simpatije nasproti Avstriji in na svojo izobrazbo, češ, da je izdelal gimnazijo in napravil maturo, da zato kaj tekega ne bi bil rekel. Več črnovojnikov je s krišego potrdilo, da se je res tako izrazil, kakor trdi obtoženec. Ker je sodni dvor dvomil o predizobrazbi obtoženca, je napravil voditelj razprave malo izkušnjo z njim. Zahteval je iz latinščine, naj sklanja besedo mensa; kandidat molči; ravno tako ni znal sklanjati filius, homo itd. Izkušnjo je voditelj razprave nato prekinil brez klasifikacije. Sodišče je prisodilo obtoženecu tri leta težke ječe.

— **Milijonske zapuščine za otroke.** Zasebnik J. V. Heyne u Berlinu je mestu Krefeld zapustil 1.250.000 mark za podpiranje sirot ter bolnih in potrebnih prebivalcev okraja Essen. Vladni svetnik pustil en milijon mark za vzdrževanje in dr. Karel Hofman je mestu Berlinu zavzgojo nezakonskih otrok.

— **Staro slovansko mesto na severu.** Na otoku Rujanu (Rügen) se je svoje dni nahajalo slavno slovansko mesto Arkona (Arkun) s preslavnim svetiščem Svantovidom. Ta najbolj severno ležeča slovanska pokrajina je prebila marsikateri napad sosednih narodov. Dne 15. junija leta 1168. so bili Danci, ki so izvršili nakad na Arkono, ki so jo po dolgih in ljutih bojih premagali in porušili. Dandanes nosi slavnega slovanskega imena ime samo še 170i črevljev visoki stolp na nasprotnem obrežju, kamor so pribražali begunci z Rujana. Od leta 1827. je ta sezidani svetilnik visok 170 črevljev. — Sam otok Rujan se odlikuje z mnogimi pri-